

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΗ Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2021

Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' Μέρος	4
Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	4
Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ	4
Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	5
Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ	6
Διδακτικές προσεγγίσεις	7
Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	7
Β' Μέρος.....	8
Β1. Συγκεντρωτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών	8
Β2. Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών	9

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗ Γ' ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Α' Μέρος

Α. ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή ως γνωστικό αντικείμενο διδάσκεται στη Γ' τάξη Γυμνασίου και νοείται ως βιωματική διαδικασία μέσω της οποίας το κοινωνικό υποκείμενο κατανοεί τον εαυτό του ως μέλος διαφόρων ομάδων –πρωτογενών, δευτερογενών και ευρύτερων– και τους ρόλους που απορρέουν από την ιδιότητα μέλους, με στόχο την ανάπτυξη ικανοτήτων και την καλλιέργεια όλων εκείνων των δεξιοτήτων που χαρακτηρίζουν τον ενεργό δημοκρατικό πολίτη.

Ως μορφωτικό αγαθό αποσκοπεί στην εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε διαδικασίες μέσω των οποίων θα αποκτήσουν γνώσεις, θα καλλιεργήσουν στάσεις και δεξιότητες, έτσι ώστε να γίνουν υπεύθυνοι, ενεργοί, δημοκρατικοί πολίτες, άνθρωποι με κριτική ικανότητα και δημιουργική δράση. Οι γνώσεις που θα αποκτήσουν στηρίζονται στον άξονα της σχέσης αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης αφενός μεταξύ ατόμου και κοινωνίας και αφετέρου μεταξύ ατόμου και επιμέρους κοινωνιών και της διεθνούς κοινότητας. Η καλλιέργεια αξιών και η υιοθέτηση νοοτροπιών και στάσεων σχετίζονται άμεσα με συμπεριφορές που αρμόζουν στη σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία και αφορούν την ενεργή, συμμετοχική, δημοκρατική κοινωνική συμπεριφορά με ατομική ευθύνη και κριτικό πνεύμα σε θέματα κοινωνικής συνοχής, ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας, αλληλεγγύης, ελευθερίας, ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και σεβασμού της ετερότητας.

Β. ΣΚΟΠΟΘΕΣΙΑ

Βασικό σκοπό του μαθήματος Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή αποτελεί η εξέλιξη δημοκρατικών πολιτών σε μια υγιή δημοκρατία με την προβολή της σημασίας της ανάπτυξης του εαυτού σε κάθε κοινωνική ομάδα και με εφόδια την κριτική σκέψη, τη δημιουργική φαντασία και τη λογική ανάλυση, ώστε μικρά ή μεγάλα γεγονότα της επικαιρότητας να ερμηνεύονται όχι μόνο πραγματολογικά ή ιδεολογικά αλλά και ουσιαστικά και επιστημονικά, και να κατανοούνται καλύτερα οι εξελίξεις.

Τούτο επιτυγχάνεται με την κινητοποίηση των μαθητών και των μαθητριών κυρίως με δραστηριότητες βιωματικές, έτσι ώστε να αντιλαμβάνονται και να προσδιορίζουν τον εαυτό τους στην κοινωνική του διάσταση, να συνειδητοποιούν τους ρόλους που απορρέουν από την ένταξή τους στις διάφορες κοινωνικές ομάδες –από τις πρωτογενείς έως τις ευρύτερες– και τους τρόπους με τους οποίους εσωτερικεύουν τους ρόλους τους από τη θέση στην ομάδα που βρίσκονται κάθε φορά. Η διαδικασία αυτή οδηγεί σταδιακά στην καλλιέργεια της αυτογνωσίας και του αυτοέλεγχου, ώστε να γίνουν ενεργοί και δημιουργικοί δημοκρατικοί πολίτες.

Πιο συγκεκριμένα, με το μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες να συνειδητοποιήσουν:

- ότι ο άνθρωπος είναι φύσει κοινωνικό ον, που συγκροτείται μέσα από τη συμμετοχή του σε διαφορετικές «βαρύτητας» κοινωνικές ομάδες

- ότι οι ομάδες νοηματοδοτούν την ταυτότητα και παρέχουν συλλογικούς πόρους στα μέλη τους
- ότι η συμμετοχή σε ομάδες συντελεί στη διαμόρφωση προσωπικού «κεφαλαίου», το οποίο το άτομο χρησιμοποιεί για να αποκτήσει μια θέση, ατομικά και συλλογικά, στις κοινωνικές στρωματώσεις
- ότι οι ρόλοι που τα άτομα επιτελούν εντός κάθε ομάδας συχνά δεν εναρμονίζονται μεταξύ τους, αλλά δυναμικά δημιουργούν εντάσεις που το άτομο καλείται να διαπραγματευθεί
- ότι κοινωνική και πολιτική εμπλοκή και δέσμευση σημαίνει διαμόρφωση πολιτικών στάσεων και αξιών που καθιστούν τον πολίτη ικανό και υπεύθυνο.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

Οι Θεματικές Ενότητες του μαθήματος Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Γ' τάξης Γυμνασίου αναπτύσσονται γύρω από τρεις άξονες/Θεματικά Πεδία:

- α) Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων
- β) Το άτομο ως πολίτης
- γ) Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος

Πιο αναλυτικά:

- α) Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων

- Οριοθέτηση του/της μαθητή/-τριας σε μια σειρά από κοινωνικές ομάδες (Πρωταρχικές ομάδες, Δευτερεύουσες ομάδες, Τυπικές-θεσμικές ομάδες, Άτυπες ομάδες, Κλειστές ομάδες, Ανοικτές ομάδες. Ποιοι αποκλείονται κάθε φορά).
- Ο κοινωνικός ρόλος που απορρέει από τη συμμετοχή στην ομάδα (αυτοπροσδιορισμός του/της μαθητή/-τριας έναντι των ρόλων που έχει και επισήμανση εντάσεων που προκαλούνται από αντικρουόμενους κοινωνικούς ρόλους). Το σύνολο των ρόλων ως «κοινωνική ταυτότητα».
- Επικοινωνία (ακούω – μιλάω – κατανοώ). Επικοινωνία πληροφοριών (απτό όφελος – αυξάνεται η «εξουσία» μου) και επικοινωνία νοημάτων (συνδιαμόρφωση προσωπικότητας).
- Προκαταλήψεις (βασική παρενέργεια της κοινωνικοποίησης) – Στερεότυπα. Συγκρούσεις / Επίλυση συγκρούσεων.

- β) Το άτομο ως πολίτης

- Πολιτικοί Θεσμοί: Δήμοι, Περιφέρειες, Κεντρικό Κράτος (φορείς κεντρικής κυβέρνησης). Και τα τρία μαζί αποτελούν την Πολιτεία.
- Πολιτικές Ταυτότητες: Δημότης – Πολίτης.
- Δικαιώματα, Υποχρεώσεις, Καθήκοντα (μέσα στο πλαίσιο κάθε ομάδας και θεσμού).
- Νόμοι (γραφτοί και αναγκαστικοί – το κράτος). Δημοκρατία: «Το κράτος των νόμων».
- Εξουσία (η ικανότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας να επηρεάζει το κοινωνικό ή φυσικό περιβάλλον του). Οι τέσσερις μορφές της «εξουσίας»: πολιτική, οικονομική, ιδεολογική, στρατιωτική.

- Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι εξουσίες και η συμμετοχή μας σε αυτές επηρεάζουν τη ζωή μας.
- Δημοκρατία. Το κράτος, οι πολίτες και η πολιτική πολυμορφία: κατανόηση αξιών με διαφορετικό τρόπο, διαφορετικές προτεραιότητες, διαφορετικά οφέλη.

γ) Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος

- Ευρωπαϊκή Ένωση – Ευρωπαϊκή διάσταση δικαιωμάτων του ατόμου. Συμφωνίες και εντάσεις ανάμεσα στους Ευρωπαίους πολίτες και ανάμεσα σε χώρες της ΕΕ.
- Παγκόσμιες διαδικασίες κατακερματισμού παλαιών κοινοτήτων και δημιουργία καινούριων.
- Μετανάστευση – παντού και δίπλα μου (ως παγκόσμιο θέμα).
- Φυσικό περιβάλλον – επιστημονική γνώση και τοπική κατάσταση/δράση.

Δ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Το ΠΣ προωθεί την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών και των μαθητριών μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης και μετασχηματιστικής λογικής. Η διδακτική του μαθήματος Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή σχεδιάζεται, έτσι ώστε να υποστηρίζει δημοκρατικές συμπεριφορές και στάσεις και να συμβάλλει θετικά στους παράγοντες πολιτικής αποτελεσματικότητας, πολιτικής και κοινωνικής συμμετοχής και δημοκρατικού προσανατολισμού των μαθητών/-τριών. Η επιλογή των Θεματικών Ενοτήτων, η προσέγγιση των θεμάτων με συμμετοχικές και βιωματικές μεθοδολογίες που προωθούν την ανακαλυπτική μάθηση αναπτύσσουν δεξιότητες και ικανότητες για αυτόνομη και δημιουργική δράση, καλλιεργούν στάσεις και αξίες και ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των μαθητών/-τριών για τη δημοκρατική, υπεύθυνη και ενεργή συμμετοχή τους στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι της σύγχρονης κοινωνίας.

Ως προς τον σχεδιασμό της διδασκαλίας και της μάθησης ακολουθούνται τα παρακάτω:

- Δημιουργείται ένα υποστηρικτικό περιβάλλον μάθησης, που ενθαρρύνει την ενεργό εμπλοκή των μαθητών και των μαθητριών, αξιοποιώντας την αρχή του αποτελέσματος.
- Δίνεται έμφαση στην οικειοποίηση βασικών γνώσεων, πάνω στις οποίες οικοδομούνται σταδιακά οι επιδιωκόμενες γνωστικές, μεταγνωστικές και άλλες δεξιότητες και ικανότητες, αξιοποιώντας τις αρχές της παιδαγωγικής και τα βασικά χαρακτηριστικά του εν λόγω γνωστικού αντικείμενου.
- Επιδιώκεται η διασύνδεση της νέας γνώσης με τις προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών και των μαθητριών μέσω πολλαπλών προσεγγίσεων ανάλογα με τις ανάγκες, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους.
- Υιοθετούνται στρατηγικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας και αξιοποιούνται εναλλακτικές πρακτικές, θεατρικές τεχνικές και ποικίλα διδακτικά εργαλεία και δημιουργικά παιχνίδια.
- Χρησιμοποιούνται κατάλληλα οι νέες τεχνολογίες στην καθημερινή διδακτική πρακτική, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα της ηλεκτρονικής μάθησης και τα διαθέσιμα ψηφιακά εργαλεία – ψηφιακή εγγραμματοσύνη [π.χ. ηλεκτρονικά εκπαιδευτικά παιχνίδια, «σοβαρά παιχνίδια» (serious games)].
- Ενθαρρύνεται ο κριτικός στοχασμός επί γνωστικών διαδικασιών και πρακτικών.

Διδακτικές προσεγγίσεις

- α) Μαθητοκεντρική προσέγγιση στη διδασκαλία
- β) Βιωματικές διερευνητικές μέθοδοι διδασκαλίας
- γ) Μέθοδος πρότζεκτ
- δ) Αξιοποίηση των τεχνών στη διδασκαλία («εκπαιδευτικό δράμα», θεατρικές τεχνικές, αξιοποίηση εικαστικών δημιουργιών – μοντέλο Perkins κ.ά.)
- ε) Ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας

Ε. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η αξιολόγηση δεν μπορεί να είναι μια αποπλαισιωμένη δραστηριότητα, που λειτουργεί ανεξάρτητα από τη μαθησιακή διαδικασία. Στο μάθημα Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Γ' τάξης Γυμνασίου, όπως προβλέπεται για τα νέα ΠΣ, πέρα από την αρχική και την τελική αξιολόγηση, δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση της διαμορφωτικής αξιολόγησης, ως μιας παιδαγωγικής λειτουργίας ενσωματωμένης δυναμικά στη διδακτική πράξη, η οποία αποβλέπει στον συνεχή έλεγχο της επίτευξης των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Υπηρετεί, δηλαδή, την ανάγκη της πληροφόρησης του/της εκπαιδευτικού για την αποτελεσματικότητα των επιλεγόμενων από αυτόν/-ήν παρεμβάσεων, επινοήσεων και ενεργειών κατά την εξέλιξη του εκπαιδευτικού έργου. Ως παιδαγωγικό, μάλιστα, εργαλείο συναρτάται με την αξιοποίηση των λαθών των μαθητών/-τριών που ανατροφοδοτεί τη διδακτική πορεία.

Για τη διαπίστωση του βαθμού επίτευξης των διδακτικών στόχων του μαθήματος από τον/την εκπαιδευτικό και τον/τη μαθητή/-τρια, εκτός των εύστοχων τεχνικών αυτοαξιολόγησης, θα μπορούσε κανείς να προσθέσει οποιαδήποτε πρακτική στην τάξη κατά την οποία συλλέγονται, εξάγονται, ερμηνεύονται και χρησιμοποιούνται «αποδείξεις» για την απόδοση του/της κάθε/-μίας μαθητή/-τριας (δοκιμασίες επίδοσης με απλά ερωτήματα πολλαπλής επιλογής, ερμηνείας γραφικών παραστάσεων, συμπλήρωσης κειμένου, επιλογής σωστού-λάθους, αντιστοίχισης-σύζευξης, λύσης σταυρολέξου). Οι δραστηριότητες αυτές προσαρμόζονται ανάλογα με τις δυνατότητες των μαθητών/-τριών της κάθε τάξης, ώστε να εξασφαλιστούν οι «αποδείξεις». Πρόκειται δηλαδή για έναν σκόπιμο προγραμματισμό της κάθε διδακτικής ενότητας / διδασκαλίας.

Τέτοιες δραστηριότητες διαμορφωτικής αξιολόγησης, αυτοαξιολόγησης και τελικής αξιολόγησης μπορεί να είναι:

- Δραστηριότητες κατανόησης κειμένων και παραγωγής λόγου
- Δραστηριότητες μετασχηματισμού κειμένων ή άλλων υλικών
- Ερευνητικές εργασίες (πρότζεκτ)
- Δημιουργικές δραστηριότητες (με την αξιοποίηση π.χ. των τεχνών)
- Δραστηριότητες κριτικού αναστοχασμού

Β' Μέρος

Β1. Συγκεντρωτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών

Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Γενικοί Στόχοι
Α. Το άτομο ως μέλος των κοινωνικών ομάδων	Ομάδες (πρωταρχικές-δευτερεύουσες, τυπικές/θεσμικές-άτυπες, κλειστές-ανοικτές).	Οριοθέτηση του/της μαθητή/-τριας σε μια σειρά από κοινωνικές ομάδες βάσει των τεσσάρων ειδών οργανώσεων (πολιτικές, ιδεολογικές, οικονομικές, στρατιωτικο-διπλωματικές).
	Κοινωνικός ρόλος / Κοινωνική ταυτότητα.	Αυτοπροσδιορισμός του/της μαθητή/-τριας έναντι των ρόλων που έχει και επισήμανση εντάσεων που προκαλούνται από αντικρουόμενους κοινωνικούς ρόλους.
	Επικοινωνία.	Ακούω – μιλάω – κατανοώ.
	Προκαταλήψεις – Στερεότυπα – Συγκρούσεις Επίλυση συγκρούσεων.	Κατανόηση μιας βασικής παρενέργειας της κοινωνικοποίησης.
Β. Το άτομο ως πολίτης	Πολιτικοί θεσμοί.	Κατανόηση και βίωμα: Πολιτεία.
	Πολιτικές ταυτότητες.	Δημότης – Πολίτης.
	Δικαιώματα, υποχρεώσεις, καθήκοντα.	
	Νόμοι / Δημοκρατία: «Το κράτος των νόμων».	Το άτομο ως μέλος της πολιτικής κοινότητας. Γραπτοί και αναγκαστικοί – Το κράτος.
	Εξουσία – Μορφές.	Η ικανότητα ενός ατόμου ή/και μιας ομάδας να επηρεάζει αποφασιστικά και εμπρόθετα το κοινωνικό ή φυσικό περιβάλλον του.
	Δημοκρατία. Το κράτος, οι πολίτες και η πολιτική πολυμορφία.	Κατανόηση αξιών με διαφορετικό τρόπο, διαφορετικές προτεραιότητες, διαφορετικά οφέλη.
Γ. Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος	Ευρωπαϊκή Ένωση – Ευρωπαϊκή διάσταση δικαιωμάτων του ατόμου.	Το άτομο ως μέλος ευρύτερων κοινωνικών ομάδων.
	Παγκόσμιες διαδικασίες κατακερματισμού παλαιών κοινοτήτων και δημιουργία καινούριων.	Πολίτης του κόσμου. Ευρωπαίος πολίτης.
	Μετανάστευση – Παντού και δίπλα μου.	Η μετανάστευση ως παγκόσμιο θέμα.
	Φυσικό περιβάλλον – Επιστημονική γνώση και τοπική κατάσταση/δράση.	Οικολογική συνείδηση και δράση.

B2. Αναλυτική Απεικόνιση του Προγράμματος Σπουδών

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ			
Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:	
A. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων	<p>Αναγνωρίζω τον εαυτό μου / Εικόνα του εαυτού</p> <p>Συνειδητοποιώ τα προσωπικά δυνατά μου σημεία που προσδίδουν δύναμη και στην ομάδα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προβαίνουν σε μια πρώτη προσέγγιση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση ταυτότητας του εαυτού και αυτοεικόνας. • Να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά που κάνουν τον καθέναν μοναδικό, καθώς και τα στοιχεία τα οποία είναι κοινά σε όλους τους ανθρώπους. • Να προβληματίζονται σχετικά με τις επιλογές (δικές τους ή των άλλων) που έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή τους. • Να αποσαφηνίζουν την προσωπική τους αφετηρία και τις επιλογές τους. • Να ερμηνεύουν την ταυτότητα με βάση τις επιλογές, τις αποφάσεις τους και τον ρόλο του ατόμου, με έμφαση στη μάθηση. • Να μοιράζονται ενδιαφέροντα /νοοτροπίες /αξίες με άλλους στην ομάδα. • Να ενδυναμώνουν την αυτοεκτίμησή 	<p>Χρονογραμμή: Σε σημεία μιας χρονογραμμής αποτυπώνονται επιγραμματικά γεγονότα, καταστάσεις, πρόσωπα κ.λπ. που το άτομο θεωρεί ότι επέδρασαν στη διαμόρφωση του εαυτού.</p> <p>Ποιες επιλογές μου με έκαναν αυτό που είμαι σήμερα. Ποια επιλογή μου είχε ιδιαίτερη επίδραση στην ταυτότητά μου. Οι επιλογές των άλλων που επέδρασαν στην ταυτότητά μου. Κάθε μαθητής/-τρια εργάζεται ατομικά και παρουσιάζει την εργασία του στην τάξη.</p>

<p>A. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων</p>		<p>τους αναγνωρίζοντας και αξιολογώντας τα θετικά (και τα αρνητικά) τους σημεία.</p>	
	<p>Πρωταρχικές ομάδες</p> <p>Εγώ ως μέλος της οικογένειας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά των τυπικών και άτυπων ομάδων, των κλειστών και ανοικτών ομάδων και τους πολλαπλούς ταυτόχρονα κοινωνικούς ρόλους που επιτελεί το άτομο ως μέλος κάθε ομάδας. • Να προσδιορίζουν τον κοινωνικό ρόλο του ανθρώπου ως μέλους της πρωταρχικής κοινωνικής ομάδας της οικογένειας (ως γιου ή κόρης, ως αδελφού, ως ανιψιού, ως ξαδέλφου κ.λπ.). • Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία εκείνα και τους δεσμούς που δημιουργούν την ξεχωριστή ταυτότητα μιας οικογένειας. 	<p>«Θυρεός / Οικόσημο»: Αποτυπώνεται από τον/τη μαθητή/-τρια η σύνθεση της οικογένειάς του/της, οι οικογενειακές αρχές, οι οικογενειακές αξίες κ.λπ. Η αποτύπωση μπορεί να είναι λεκτική, με εικόνες, φωτογραφίες κ.ά.</p>
	<p>Δευτερεύουσες ομάδες Τυπικές.</p> <p>Εγώ ως μέλος της τοπικής σχολικής κοινότητας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τον κοινωνικό ρόλο τους ως μέλη μιας τυπικής ομάδας με συγκεκριμένους στόχους και σκοπό (κοινό όραμα), άρα και σαφή λόγο ύπαρξης. • Να διακρίνουν ότι από τον συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο απορρέουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις, που μπορεί να έρθουν σε σύγκρουση με άλλους ρόλους, επειδή οι ομάδες αυτού του 	<p>Εγώ ως μαθητής/-τρια: Οι μαθητές/-τριες περιγράφουν τα χαρακτηριστικά του ρόλου τους ως μαθητών/-τριών του σχολείου.</p>

<p>A. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων</p>		<p>είδους έχουν συνήθως: α) τυπική διάρθρωση, β) τυπικό καθήκον, γ) σχετικά διαρκή χαρακτήρα, δ) άμεση συμμετοχή στις διαδικασίες επίτευξης στόχων τους, και ε) είναι ευδιάκριτες σε οποιονδήποτε τομέα αναλαμβάνουν δράση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ότι είναι μέλη μιας ομάδας, η οποία χαρακτηρίζεται τόσο από ομοιότητες όσο και από διαφορές. • Να διακρίνουν ότι είναι μέλη πολλών ομάδων ταυτόχρονα, ανάλογα με το κοινό χαρακτηριστικό που τους ενώνει με τους άλλους. • Να διακρίνουν ότι ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες. • Να έχουν θετική αυτοαξιολόγηση, συνείδηση του ρόλου τους στην ομάδα και το αίσθημα της ασφάλειας στην ομάδα. 	
	<p>Άτυπες ομάδες Ομάδες ενδιαφέροντος. Ομάδες φιλίας. Ανοικτές – κλειστές ομάδες.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν ότι μία κοινότητα αποτελείται από άτομα με διαφορετικά χαρακτηριστικά. • Να αναγνωρίζουν ότι τα μέλη μιας κοινότητας συνδέονται μεταξύ τους με συγκεκριμένους τρόπους χωρίς να εξαφανίζεται η ατομικότητα και η 	<p>Εργαστήριο: «Η παρέα». Να αναδειχθεί ο ρόλος της παρέας και των φίλων στη ζωή του εφήβου. Να αναδειχθεί η δυσκολία τού να υπάρχει κανείς σε μια ομάδα ή σε μια σχέση χωρίς να χάσει την ατομικότητά του.</p>

<p>A. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων</p>		<p>διακριτή αξία κάθε μέλους της κοινότητας.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αποδέχονται ότι κάθε κοινότητα θέτει συλλογικούς στόχους και έχει συντονισμένη δράση, ατομική και συλλογική. • Να διαμορφώνουν θετικές στάσεις απέναντι στους άλλους και απέναντι στον εαυτό τους. • Να αναγνωρίζουν ότι η συμμετοχή στην κοινότητα προσφέρει οφέλη στα μέλη της. 	
	<p>Επικοινωνία (ακούω – μιλάω – κατανοώ) Επικοινωνία πληροφοριών (απτό όφελος – αυξάνεται η «εξουσία» μου) και επικοινωνία νοημάτων (συνδιαμόρφωση προσωπικότητας).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιολογούν και να αξιοποιούν την ικανότητα να σιωπούν και να ακούν • Να αναπτύξουν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης και ενσυναίσθησης και να διαμορφώσουν ανάλογες στάσεις και συμπεριφορές. 	<p>Θεατρικό εργαστήριο: «Η σιωπή άλλοτε είναι δύναμη και άλλοτε αδυναμία». Στο εργαστήριο αξιοποιείται η μέθοδος του Εκπαιδευτικού Δράματος. Ο/Η καθηγητής/-τρια αναλαμβάνει τον ρόλο του εμπυχωτή του εργαστηρίου. Οι μαθητές/-τριες δουλεύουν σε ζευγάρια, για να διερευνήσουν τη λειτουργία της σιωπής σε σχέσεις ασύμμετρες, στις οποίες ο ένας βρίσκεται σε θέση ισχύος απέναντι στον άλλο. Αναστοχασμός – Διατύπωση συμπερασμάτων για τα θέματα που επεξεργάστηκαν.</p>
	<p>Το στερεότυπο ως προερχόμενο από μία «φυσιολογική» διαδικασία.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ότι η γενίκευση αποτελεί έναν σημαντικό εξελικτικό μηχανισμό, ο οποίος, όμως, πρέπει να ελέγχεται και να ρυθμίζεται, ώστε να μη γίνει αυτοκαταστροφικός για το άτομο και την κοινωνία. • Να διακρίνουν το στερεοτυπικό σχόλιο. 	<p>Βιωματικές δραστηριότητες για τη δυναμική στις ομάδες εφήβων (αποδοχή, αυτοεικόνα, φόβοι, προκαταλήψεις, συγκρούσεις).</p>

<p>A. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων</p>	<p>Η προκατάληψη ως αποτέλεσμα της απόδοσης θετικών συναισθημάτων στην ενδο-ομάδα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τόσο θετικά-υπερτιμητικά όσο και αρνητικά-υποτιμητικά στερεότυπα. • Να εξηγούν τους τρόπους με τους οποίους συγκροτούνται τα στερεότυπα. • Να εντοπίζουν τις προκαταλήψεις. • Να ξεχωρίζουν πραγματικά δεδομένα/γεγονότα από συμπεράσματα που στηρίζονται σε προκαταλήψεις. • Να διακρίνουν τα λογικά άλματα γενίκευσης που κατοχυρώνουν προκαταλήψεις και στερεότυπα. 	
	<p>Διαφορετικές προκαταλήψεις και στερεότυπα ως χαρακτηριστικά διαφορετικών τύπων χαρακτήρων.</p> <p>Η επιθυμία να εκφράσει κάποιος προκατάληψη, διατηρώντας συγχρόνως μια θετική εικόνα για τον εαυτό του αναγκάζει τους ανθρώπους να</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν και να αξιολογούν διάφορα κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, όπως τα σεξιστικά, θρησκευτικά, ταξικά, τοπικιστικά, γλωσσικά, ρατσιστικά, σοβινιστικά κ.ά. • Να διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές σεβόμενοι/-ες τη διαφορετικότητα και την ατομικότητα του καθένα. • Να αναγνωρίζουν ότι οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα έναντι άλλων ομάδων συνδυάζονται με αποηθικοποίησή τους. 	<p>Εργαστήριο: Παίζοντας με τα στερεότυπά μας. (Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων «Εκπαιδευτικό Υλικό»).</p>

Α. Το άτομο ως μέλος κοινωνικών ομάδων	<p>αναζητήσουν δικαιολογίες ηθικής τάξης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ότι προκαταλήψεις και στερεότυπα είναι συνήθως άμεσα συνδεδεμένα με την άγνοια και την καχυποψία. 	
	<p>Οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις σε ομάδες προκαλούνται όταν τα άτομα θεωρούν ότι μια ομάδα είναι απειλητική με κάποιον τρόπο: Ρεαλιστικές απειλές, Συμβολικές απειλές, Διακομματικό άγχος, Αρνητικά στερεότυπα.</p> <p>Η «υπόθεση επαφής»: Η προκατάληψη μπορεί να μειωθεί μόνο όταν τα μέλη της ενδο-ομάδας και της εξω-ομάδας συναντηθούν.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναστοχάζονται για το πώς οι αντιλήψεις και οι προκαταλήψεις μας συμβάλλουν σε μια κουλτούρα που είτε θα υποστηρίζει είτε θα υπονομεύει τη δημοκρατία. • Να διακρίνουν ότι οι αντιλήψεις και οι προκαταλήψεις μας συμβάλλουν σε μια κουλτούρα που είτε θα υποστηρίζει είτε θα υπονομεύει τη δημοκρατία. 	<p>Σύνδεση με τη Λογοτεχνία. Αναζήτηση στερεοτύπων και προκαταλήψεων στη νουβέλα του Κ. Θεοτόκη «Η Τιμή και το Χρήμα».</p> <p>Θεατρικό εργαστήριο: «Κατάδυση στη λίμνη της ομορφιάς». Δραματοποίηση (με θέμα τη λειτουργία των προτύπων, την αναγνώριση στερεοτύπων και προκαταλήψεων και την ενδυνάμωση του εαυτού (Πολύτροπη Γλώσσα).</p> <p>Εργαστήριο: «Η διαφορετικότητα δικαίωμα και κατάκτηση» – Αποκάλυψη της ταυτότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες.</p>
Β. Το άτομο ως πολίτης	<p>Πολιτικοί Θεσμοί: Δήμοι, Περιφέρειες, Κεντρικό Κράτος (και τα τρία μαζί αποτελούν την Πολιτεία)</p> <p>Ο Δήμος – η τοπική κοινωνία. Η Περιφέρεια ως ευρύτερη κοινωνία. Κεντρικό κράτος – φορείς κεντρικής κυβέρνησης, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.</p> <p>Η συμμετοχή του πολίτη στους θεσμούς αυτούς.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να ερμηνεύουν τη λειτουργία των θεσμών και την αναγκαιότητα της χρησιμότητάς τους στην οργάνωση και τη λειτουργία της κοινωνίας. • Να ερμηνεύουν τη σχέση Δήμου – Περιφέρειας – Πολιτείας. • Να αναπτύξουν ικανότητα κοινωνικής εμπλοκής και δέσμευσης. 	<p>Παρουσίαση των θεσμών με κείμενο αναφοράς: Κανονισμός λειτουργίας (από τη Βουλή των Ελλήνων). Βουλή των Ελλήνων. Το Σύνταγμα.</p>
	<p>Πολιτικές ταυτότητες: Δημότης, Πολίτης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αποκτούν προσανατολισμούς και να αναπτύσσουν πολιτικό γραμματισμό, ώστε να γίνουν οι μελλοντικοί δημοκρατικοί ενεργοί πολίτες μέσω των 	<p>Προσομοίωση συνεδρίασης Δημοτικού Συμβουλίου: Βιωματική δραστηριότητα.</p> <ul style="list-style-type: none"> - εκπαίδευση στις διαδικασίες – από δήμαρχος έως δημοτικός σύμβουλος - επιλογή / προσδιορισμός των προς συζήτηση

<p>Β. Το άτομο ως πολίτης</p>		<p>σχέσεων τους με τα μέλη της κοινωνίας τους (Δήμος, Πολιτεία).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συσχετίζουν τους παράγοντες πολιτικής αποτελεσματικότητας, πολιτικής συμμετοχής και δημοκρατικού προσανατολισμού. 	<p>Θεμάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - συνεδρίαση - λήψη αποφάσεων <p>Δραστηριότητες αναστοχασμού.</p>
	<p>Δικαιώματα, Υποχρεώσεις, Καθήκοντα (μέσα στα πλαίσια κάθε θεσμού).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιολογούν και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις κάθε μέλους της ομάδας ή της κοινωνίας. • Να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ «δικαιώματος» και «προνομίου» και ότι το δικαίωμα και η υποχρέωση προσδιορίζεται το ένα από το άλλο. • Να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται ότι όλα τα μέλη της ομάδας έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις ανεξάρτητα από οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές. 	<p>Επιλογή θέματος από τον/την εκπαιδευτικό, π.χ. τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μας στη σχολική ζωή (σχολική βία, επιθετικότητα, επίλυση συγκρούσεων με διάλογο, διαμεσολάβηση κ.λπ.).</p> <p>Δραστηριότητα: «Δικαιώματα, υποχρεώσεις και κανόνες στην τάξη». («Διδάσκουμε τη Δημοκρατία», Βιβλίο VI, Δραστ. 1.2). Οι μαθητές/-τριες ενημερώνονται για τη σύνδεση μεταξύ των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και των κανόνων (που λειτουργούν σαν τους νόμους στο πλαίσιο της τάξης).</p> <p>Εργαστήριο: «Πώς Διαμορφώνουμε Κανόνες; Μελέτη Περίπτωσης». (Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Πρόγραμμα «Δημοκρατία και Εκπαίδευση»). Μελέτη κανόνων που ισχύουν σε σχολεία, καθώς και κριτήρια καλών κανόνων, και στη συνέχεια διατύπωση από τους/τις μαθητές/-τριες δικών τους κανόνων και αξιολόγηση αυτών που θα συντάξουν οι συμμαθητές/-τριές τους.</p>
	<p>Νόμοι (γραφτοί και αναγκαστικοί – Το κράτος).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να τεκμηριώνουν ότι η δημοκρατία προϋποθέτει νόμους και οι νόμοι τη δημοκρατία. 	<p>Διάκριση μεταξύ κανόνων και νόμων. Ιδεοθύελλα. Συζήτηση. Εργασία σε ομάδες και παρουσίαση / παράδειγμα.</p>

<p>Β. Το άτομο ως πολίτης</p>	<p>Δημοκρατία: «Το κράτος των νόμων».</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να έχουν επίγνωση των θεσμικών διαδικασιών που συγκροτούν το πλαίσιο κοινωνικής δράσης (τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται να κάνει κανείς), να έχουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν την παραβίαση της ισότητας και να γνωρίζουν εναλλακτικούς νόμιμους τρόπους παρέμβασης όταν αυτή καταπατάται. • Να αποδέχονται τη σημασία των νόμων σε όλη τη διάρκεια του κοινωνικού τους βίου. • Να αποδέχονται την αναγκαιότητα των κυρώσεων, όταν δεν τηρούνται οι νόμοι. 	<p>Εργαστήριο: Νόμοι, Κυρώσεις, Αντιφάσεις. Η περίπτωση «Γκράφιτι». (Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, πρόγραμμα «Δημοκρατία και εκπαίδευση»). Εργασία για τον σεβασμό δημόσιας και ατομικής περιουσίας.</p>
	<p>Εξουσία. (η ικανότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας να επηρεάζουν το κοινωνικό ή φυσικό περιβάλλον τους).</p> <p>Οι τέσσερις μορφές της «εξουσίας»: Πολιτική, οικονομική, ιδεολογική, στρατιωτική-διπλωματική.</p> <p>Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι εξουσίες και η συμμετοχή μας σε αυτές διαμορφώνουν τη ζωή μας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τους τέσσερις τύπους κοινωνικής εξουσίας (πολιτική, ιδεολογική, οικονομική και στρατιωτική-διπλωματική) και να αναγνωρίζουν την σημασία της κρατικής εξουσίας στη διαμόρφωση του βίου τους. • Να διακρίνουν τη 	<p>Μορφές εξουσίας. Οι μαθητές/-τριες δουλεύουν σε ομάδες και περιγράφουν μορφές εξουσίας από το οικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον τους. Ακολουθούν βιωματικές δραστηριότητες.</p> <p>«Βασικές έννοιες της πολιτικής σκέψης». («Διδάσκουμε τη Δημοκρατία», Βιβλίο VI, Δραστ. 6.1).</p> <p>Δραστηριότητα: Οργανώνουμε μια εθελοντική δράση Δημιουργούμε ομάδα, σκιαγραφούμε οργανόγραμμα με αρχηγό, μέλη και κατανομή δραστηριοτήτων και θέτουμε στόχο/-ους. Αξιολογούμε τι πετύχαμε με τη δραστηριοποίησή μας (με την εξουσία μας).</p>

Β. Το άτομο ως πολίτης		σημασία τους για την κοινωνική και πολιτική ανάπτυξή τους.	
	<p>Σύγχρονη Φιλελεύθερη Δημοκρατία: Το ελεγχόμενο κράτος, οι ενεργοί πολίτες και η πολιτική πολυμορφία: Κατανόηση αξιών με διαφορετικό τρόπο, διαφορετικές προτεραιότητες, διαφορετικά συμφέροντα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να υποστηρίξουν ότι η δημοκρατία ως πολιτικό σύστημα, ως κοινωνικό σύστημα, ως τρόπος ζωής και ως αξία βασίζεται στη συνεργασία κοινωνικά υπεύθυνων ατόμων. • Να αποδέχονται ότι η δημοκρατία διατηρείται, ευημερεί και ευδοκμεί, όταν υπάρχει ένας υψηλός βαθμός συμμετοχής των πολιτών σε αστικές ενώσεις και δράσεις, όταν υπάρχει υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών, και όταν οι θεσμοί είναι διαλλακτικοί και συμπεριληπτικοί. <ul style="list-style-type: none"> – Συνεργασία και αλληλεπίδραση – Ισότητα ευκαιριών – Σεβασμός και αποδοχή του άλλου στον βαθμό που αποδέχεται τις αρχές της δημοκρατίας και των ατομικών δικαιωμάτων – Συμμετοχή όλων στις δράσεις / διαδικασίες συζήτησης – Επίγνωση των προκαταλήψεών τους και αυτοέλεγχος <ul style="list-style-type: none"> • Να επιχειρηματολογούν υπέρ των 	<p>Δραστηριότητα: «Πάρε Θέση» Δραστηριότητα πάνω στο Συμφωνώ-Διαφωνώ και Γιατί (παίρνω θέση, βλέπω άλλες οπτικές και ίσως αλλάζω θέση) («Δεξιότητες ζωής. Διαμορφώνοντας ενεργούς πολίτες», Cliff Parry, Μαρία Νομικού, σσ. 22-23).</p>

Β. Το άτομο ως πολίτης		<p>παραγόντων πολιτικής αποτελεσματικότητας, πολιτικής συμμετοχής και δημοκρατικού προσανατολισμού.</p>	
	Η διαφάνεια στη δημοκρατία	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τις μορφές διαφθοράς και να στέκονται κριτικά απέναντι σε κάθε μορφή κακοδιαχείρισης στον δημόσιο βίο. • Να αναγνωρίζουν τα ζητήματα διαφθοράς και να υπερασπίζονται θέματα διασφάλισης της διαφάνειας μέσω της λογοδοσίας και της ακεραιότητας. 	
Γ. Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος	<p>Ευρωπαϊκή Ένωση – Ευρωπαϊκή διάσταση δικαιωμάτων του ατόμου</p> <p>Συμφωνίες και εντάσεις ανάμεσα στους Ευρωπαίους πολίτες και ανάμεσα σε χώρες της ΕΕ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιολογούν τη σημασία της ΕΕ στην (καθημερινή) ζωή τους και να διαμορφώνουν μια εμπειριστατωμένη άποψη απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρώπη και τους θεσμούς της. • Να αναγνωρίζουν τις βάσεις του κοινού ευρωπαϊκού πολιτισμού. • Να αξιολογούν τους παράγοντες που συντέλεσαν στη διαμόρφωση και την εξέλιξη του ευρωπαϊκού/Δυτικού πολιτισμού. • Να διακρίνουν και να αξιολογούν τις αξίες γύρω από τις οποίες διαμορφώθηκε η ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης και δομήθηκε η 	<p>Η Ευρωπαϊκή Ένωση και Εμείς. Πώς η Ευρωπαϊκή Ένωση επηρεάζει τη ζωή μας.</p> <p>Φιλμάκια, βιωματικές δραστηριότητες και φύλλα εργασίας σε θέματα σχετικά με τις διάφορες αρμοδιότητες και δράσεις της ΕΕ, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αγορά εργασίας, τις σπουδές, τους νέους κ.ά.</p>

<p>Γ. Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος</p>		<p>Ευρωπαϊκή Ένωση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τη σημασία της ΕΕ στην (καθημερινή) ζωή τους. • Να διατυπώνουν μια εμπειρισταωμένη άποψη απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρώπη και τους θεσμούς της. • Να έχουν συνολική κριτική στάση και άποψη σχετικά με θέματα της ευρωπαϊκής επικαιρότητας. 	
	<p>Παγκόσμιες διαδικασίες κατακερματισμού παλαιών κοινοτήτων και δημιουργία καινούριων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν ότι η κοινωνία είναι ένα σύμπλεγμα ανθρώπινων δικτύων περισσότερο ή λιγότερο σταθερών που εξελίσσονται στο πέρασμα του χρόνου με διαφορετικές ταχύτητες και εντάσεις. • Να υπερασπίζονται τη θέση ότι, αν πραγματικά επιθυμούν να είναι μέλη της ίδιας πολιτικής κοινότητας, άνθρωποι με διαφορετικές αξίες και πεποιθήσεις μπορούν να μάθουν να ζουν και να δρουν από κοινού για να βελτιώσουν την κοινωνική τους κατάσταση. • Να τεκμηριώνουν ότι η ιδιότητα του πολίτη ενός κράτους εμπεριέχει σήμερα πανανθρώπινα/ατομικά δικαιώματα. • Να αξιολογούν τον 	<p>Ένας κόσμος ανάποδα. Η σχετικότητα της απεικόνισης του κόσμου (Δημοκρατική Παιδεία).</p> <p>Αθήνα: Αναζητώντας την πραγματικότητα της πόλης. Εκπαιδευτικά Προγράμματα (αναπροσαρμοζόμενα): Πρώτα ζεις, Μετά Κατανοείς (Ίδρυμα Ωνάση): Με σημείο εκκίνησης το κέντρο της πόλης, δίνεται το μήνυμα: Το τοπικό γίνεται παγκόσμιο. Το παγκόσμιο τοπικό.</p> <p>Ο άνθρωπος και ο κόσμος: «Globlingo: Ένας άνθρωπος είναι μέρος ολόκληρου του κόσμου». (Living Democracy: Βιβλίο IV) Αναστοχασμός: Διατύπωση συμπερασμάτων για τα θέματα που επεξεργάστηκαν.</p>

Γ. Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος		ρόλο των πόλεων στην παγκόσμια τάξη – Παγκόσμιες πόλεις.	
	Μετανάστευση – παντού και δίπλα μου (ως παγκόσμιο θέμα).	<ul style="list-style-type: none"> • Να βλέπουν τη μετανάστευση και το άσυλο ως πολυδιάστατο φαινόμενο (ανθρωπιστικό, δημογραφικό, πολιτισμικό, πολιτικό, διεθνών σχέσεων, ασφάλειας) και να διαχωρίζουν τη γνώμη τους για τη μετανάστευση από τον/τη μετανάστη/μετανάστρια (δηλαδή από το άτομο με το οποίο έρχονται σε επαφή). • Να δείχνουν κατανόηση και ευαισθησία για την κατάσταση των προσφύγων μπαίνοντας στη θέση τους (ενσυναίσθηση). • Να διαθέτουν κριτική σκέψη για την επεξεργασία ρατσιστικών, σεξουαλικών ή άλλων πολιτισμικών στερεοτύπων και αντιλήψεων. • Να εκφράζονται με ιδέες και επιχειρήματα κατά τη διάρκεια του ανοικτού διαλόγου στην τάξη. • Να αιτιολογούν γιατί ο καθένας μπορεί να επηρεάζει ατομικά με τις πράξεις και τη στάση του την κοινωνία και τις ζωές των άλλων. • Να ερμηνεύουν γιατί οι άνθρωποι 	Μέσα από τα βιώματα των μεταναστών και των προσφύγων. Προσωπικές μαρτυρίες – συνέντευξη.

<p>Γ. Το άτομο και ο ευρύτερος κόσμος</p>		<p>βρίσκονται σε μια συνεχή μετακίνηση, να γνωρίζουν ότι η μετακίνηση γίνεται για πολλούς και ποικίλους λόγους και να εξηγούν τις επιπτώσεις της μετανάστευσης.</p>	
	<p>Φυσικό περιβάλλον Επιστημονική γνώση και τοπική κατάσταση/δράση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ευθύνες (οικολογικές) στο άμεσο περιβάλλον και να αντιληφθούν ότι με συλλογική προσπάθεια και συμμετοχή όλων θα διαφυλάξουμε την ποιότητα της ζωής. • Να επαληθεύουν κάθε φορά ότι τα περιβαλλοντικά (οικολογικά) προβλήματα είναι πολλά και σοβαρά και είναι αποτέλεσμα της δράσης των ανθρώπων. • Να βλέπουν τη βιόσφαιρα ως ένα δυναμικό σύστημα οικολογικών δυνάμεων, εν μέρει αποτέλεσμα της δράσης των ανθρώπων. 	<p>Τέχνη και περιβάλλον: Ερωτική επιστολή στη Γη, Συνέντευξη και Φωτογραφίες του Σ. Σαλγκάδο (Π. Βάιος: συνέντευξη του Σ. Σαλγκάδο).</p>